

Z. N. Z. C.
SPECIMEN ACADEMICUM,

HISTORIAM
REGIÆ ACADEMIÆ
ABOENSIS
EXHIBENS,

Cujus

PARTEM TERTIAM
CONSENSU INCLITI IBIDEM COLLEGII PHILOS.
PRÆSIDE

D: NO JOHANNE
BILMARK,

HISTOR. & PHIL. MORAL. PROFESSORE REG. & ORDIN.
NEC NON REG. ACADEMIA H. T. RECTORE,

Publicæ Eruditorum disquisitioni modeste offert
AUCTOR

S:Æ R:Æ M:Æ ALUMNUS

EMMANUEL HYPPÉN,
ABOÆ FENNO,

IN AUDITORIO SUPERIORI DIE 31 MAJ:

A. a. N. C. 1770.

H. A. M. C.

ABOÆ Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

VIRO Amplissimo atque Experientissimo,
**D: NO JOHANNI
HAARTMAN**

Med. DOCTORI & in Regia ad Auram Academia
PROFESSORI Celeberrimo,
ADSESSORI Collegii Medici Meritissimo,
Nec non
Reg. Academiæ Scient. Holmensis MEMBRO Dignissimo,
PATRONO PROPENSISSIMO.

Permittas obsecro, Patrone Benignissime, Dissertationem
hanc, pingui conscriptam Minerva, TUO Nomine or-
nari, indeque pretium sibi conciliare debitum. Insi-
gnis TUUS totiesque declaratus favor, & permulta in me
collata beneficia, quæ in primis expertus sum, quoties, quod
sepe habemus contigit, cum adversa colluctatus fui valetudi-
ne, spem mihi faciunt certissimam TE, Patrone Optime,
ausus meos in meliorem interpretaturum fore partem; præ-
fertim quum nulla mibi commodior detur occasio, pietatem,
terminis venerabunde mentis hucusque coactam, publice te-
statam reddendi. Pro hisce omnibus jam dudum TIBI plu-
rima debedo; TUA autem cura, quæ in valetudinarios ma-
xima esse solet, accidente benedictione Divina, faciet, ut
plura TIBI in posterum quoad animam, quam quoad
corpus sim debiturus. Mibi vero nihil prius, nihil antiquius
erit, quam pro perenni TUA, Patrone Indulgentissime,
incolumentate, & perpetuo Nobilissimæ Familiæ TUÆ flore
vota fundere calidissima. De cetero semper, dum vixero,
permansurus sum

AMPLISSIMI atque CELEBERRIMI NOMINIS TUI

Cultor devotissimus,
EMMANUEL HYPHEN.

§. VII.

DE ACADEMIA CHRISTINÆA.

Quum Majores nostri satis exacte pleraque litteris consignaverint, quæ ad cognitionem instauracionis Academiæ Aboënsis pertinent; mirari convenit, quod ne verbulum quidem in Actis Consistorii vel Academicis vel Ecclesiastici ad An. 1640, vel in aliis Scriptis publicis, quæ tamen nihil prætermisile videntur, quo curiositati posteritatis satisfacerent, occurrat, quod Historiam ipsius Musarum delubri explanaret. Sic non raro evenit, ut dum externa & longinquæ attente nimis ruminamur, præsentia aciei nostræ sese subducant. Conabimur tamen, quantum ferat ingenium, in hac caligine aliquam, quantumvis creperam, lucem accendere. Perhibet tantummodo Cl. JUSTANDER (a), quod *versus austrum* scil. a Templo fuerit magna lapidea domus & duplex habitatio, diversis laquearibus & cameris, ex qua post tempora Monachorum erigeretur Schola Aboënsis. Hanc Scholam ex decreto Regis Gl. m. GUSTAVI ADOLPHI in Gymnasium primo, & tandem in Academiam fuisse mutatam, tacentibus aliis monumentis, ipse situs loci indicare videtur. Adde, quod quum vergente ad finem mense Martio Anni 1640 decretum fuerit, ut Academia Aboæ constitueretur, ejusdemque inauguratione die XV Julii ejusdem anni in ipsis Academiæ ædibus sit peracta; tantum vero ædificium, quantum est Academia nostra, trium mensium spatio perfici & adaptari non potuerit, probabile manet, quod domus isthæc jam ante ita fuerit adornata, ut in Musarum templum post levem immutationem, cuius nec rationes publicæ mentionem faciunt, consecrari potuerit. Sed mittimus obscura Academiæ initia, & observamus, quod Academia Aboënsis cognoscatur.

minata fuerit partim CHRISTINÆA ab Augustissima ex
jusdem Fundatrice, Regina Svetheæ, CHRISTINA, par-
tim AURÆCA ab *Aura* lumine, quod prope *Oriphæ* Par-
œciae Pœnit scaturiginem suam habet, atque inde de-
fluens urbem nostram transit, donec ad arcem Aboen-
sem in mare sese præcipitat. Constat autem ædes Aca-
demica duabus contignationibus; in quarum superiori
occurrit primo *Auditorium Majus*, quod triplici cathe-
dra, nec non variis subselliis, ad parietes ædificii paullo
altioribus, est instructum, quæ honoratores cives Aca-
demici & hospites in sollemnitatibus occupant. Tripli-
cis cathedrae usus est præfatum in Synodis Cleri, quan-
do Episcopus ac Pro-Cancellarius supremam, dissertatio-
nis Præses medium, & Respondentes infimam tenent.
Supremam quoque Professores in disputationibus vel or-
ationibus occupant: Si Respondentes vel ex Nobilium
ordine vel Magistri fuerint, media illis conceditur; ce-
teri autem Musarum alumni, specimina eruditioñis po-
nentes, in tertia subsistunt. Supra introitum recentiori
ævo est exstructum Podium in usum Musicorum, quod
grato personat concentu, quoties Camenæ Sacra sua ce-
lebrant. Ad dextram vestibuli partem in eodem cum
Auditorio jam memorato plano patet introitus in ædes Con-
sistorii Academicæ, quæ constant tum atrio (Fornacæ), ex
quo per scalam adscensus fit in Podium Musicorum,
tum etiam conclavi Consistorii. In illo nihil admodum
memorabile occurrit; in hoc autem, quod illustrant du-
orum Academiæ Cancellariorum, Illustrissimorum Coni-
tum, PETRI BRAHE & CAROLI GUSTAVI TESSIN
effigies, justa magnitudine elegantissime depictæ, simul
est Academiæ Archivum. Olim ambo hæc loca consti-
tuebant Auditorium Juridicum; Consistorium vero habe-
batur in templo partim in Sacrario partim in conclavi
hodierno Consistorii Ecclesiastici. In inferiori autem
con-

contignatione duo sunt Auditoria, *Minus* & *Mathematicum* communiter appellata, in quæ patet introitus per spatiolum vestibulum. In minori duplex est cathedra, nec non varia utrinque subsellia. Mathematico annexa est camera, quæ Repositorio instrumentorum quondam inserviit, sed quæ aliis usibus Oeconomicis nunc est destinata. Subtus fuit cella, in quem nescio finem exstructa. Juxta repositorium memoratum fuit olim hospitium famulorum Academiae, ubi nunc carcer est, cui per plura admodum ultra nemo Studiosorum, quæ probata est nostrorum Alumnorum vita, fuit inclusus. In Auditorio Majori sunt duodecim altæ latæque fenestra, in Minor autem decem, per quas excipitur lux, adeo ut non minus ac sub diu heic sit lumen. Præterea Auditorium Majus patet in long. 72 ped. in latitud. 36 ped. in altit. 14 ped., Minus est long. 46 ped. lat. 33 ped. alt. 13 ped. Mathematicum est log. 42 ped. lat. 15 ped. alt. 10 ped. Antequam vestibulum attingamus, cernere licet binas tabulas muro infixas, quibus adponuntur schedulae, negotia sive publica sive privata Studiosæ Juventuti significantes. Sicut vero ipsa Finlandiæ metropolis Aboa, tam antea, quam præcipue nostro sæculo hostium populationibus graviter fuit vexata, ita constat, in communem sortem venisse Academiam. Viderunt Patres ante quinquaginta circiter abhinc annos, inclytam hanc virtutum ac sapientiae sedem, injustissima belli fortuna concussam, innumerisque calamitatibus adeo desolatam, ut Camenæ reduces ad tristem adspectum ferme deficerent. Reparationi ædium Academicarum concessi sunt 1000 thal(b). Vix sanata erant hæc vulnera, quam ecce novus turbo ante sex circiter lustra ingravescens totam adfligit Finlandiam & per Aboam ita debacchatur, ut hostes urbem nostram tenentes, Auditorium *Minus* in stabulum scenarium commutaverint. Præter has calamitates, in-

super Academia nostra per incendia fortuita, quæ ipsam adfixerunt, valde fuit deformata. Sic produnt Annales, quod dum templum Cathedrale Aboense, laminis cupreis olim tectum, An. 1656 tristi incendio deflagrasset, hujus quoque cineribus involuta fuerit vicina ædes Academicæ. Fatiscentis hujus molis restaurationi mox quidem manus admoverunt Academicæ, verum quum tenues admodum essent Academicæ facultates, lente processisse videtur isthoc opus, & tamen Academia æs alienum contraxit ad Summam 600 thal.; quam vero pecuniam ex Fisco Regio solvendam curavit Gl. m. Rex CAROLUS XI (c). Ex ceteris eisdemque gravissimis incendiis, quæ civitatem nostram iterum iterumque desolauit, sarta tectaque Summi Numinis beneficio hactenus evasit Academia, quamvis flammæ circumcirca crepuerint. Serva quoque O! Benignissime DEUS, in postrem ædem Academicam; sic TIBI devota TUASQUE laudes celebrantia nunquam heic deerunt pectora.

(a) Vid. Ejusdem Orationem de quibusdam antiquitatibus Abogicis. (b) Vid. Litt. Reg. d. 15 Junii 1730.

(c) Vid. Litt. Reg. d. 1 Julii 1665.

S. VII.

DE BIBLIOTHECA ACADEMIÆ ABOENSIS.

Sicut corpus animale vietu, ita quoque anima nostra lectione librorum nutritur, ejusque cognitio sensim promovetur. Quamobrem Academiam sine Bibliotheca haud immerito comparaveris cum domo, in qua primum condus rerum necessiarum desideratur. Enimvero vix ulla sunt ciuilia, quæ tanti constant, ac selecta librorum supellex. Quare cum redditus Academicæ no-

stræ,

Ita, qui libris comparandis sunt destinati, admodum
 tenues sint, haud erit mirandum, quod lentis incremen-
 tis aucta fuerit Bibliotheca Academica. Forte etiam
 principia eluctari nondum valuit, nisi Munificentissimi
 Principes & aliquot Regni Proceres inopiam Bibliothecæ
 sublevassent. In horum autem meritis non cele-
 brandis sed simpliciter exponendis seriem temporum se-
 qui nobis liceat. Postquam igitur Regina CHRISTINA
 Gymnasium Aboëns in Academiam evehendum cura-
 vit; ipsius quoque auctoritate est factum, ut libri Gy-
 mnastici ditioni Academicæ fuerint subjecti. Fuerunt
 hi nec multitudine nec pretio insignes; scilicet in Folio vol.
 17 in Quarto vol. 3 & totidem in 8:yo una cum glo-
 bo cœlesti & terrestri, diametri unius pedis circiter.
 Hæc initia adeo sunt tenuia, ut vix primum Bibliothecæ
 stamen dici mereantur. Sed eidem insigne decus
 atque augmentum addidit Fortissimus belli Dux, D:nus
 THORSTANUS STÅLHANDSKE, Equitatus Svetbiæ
Dux Generalis, nec non cohortis unius equestris ac pede-
 stris Tribus, qui inter reliquam prædam bello tricen-
 nali Germanico captam, in Monasterio quodam amplis-
 simam consecutus Bibliothecam, eadem Academiam, in
 natali suo solo fundatam, exornare decrevit, quod lega-
 tum An. 1644 factum, An. 1646 in Aprili implevit Vi-
 dua superstes, Generosissima D:na CHRISTINA HORN,
Heredit. in Hapaniemi &c &c. Perhibet quidem Cel.
 MICI. WEXIONIUS, quod bujus Musagetæ liberalitate in
 Academiam nostram illati sint 942 libri optimorum Aucto-
 rum, ex quibus 400 in Folio scitissime effent compacti (a).
 Enimvero quum nobis non constet, qua ratione nomi-
 natus Auctor suos subduxerit calculos, nec computandi
 modum adsequi potuimus. Si diversa variorum Aucto-
 rum Scripta intelligentur, numerus hic est justo minor,
 si Volumina, est vero aliquantum major. Instituto e-
 nim

nim calculo ad tenorem Elenchi librorum Bibliothecæ
 Academæ Aboënsis, qui An. 1655 in lucem prodiit,
 volumina a Strenuissimo HEROE STÅLHANDSKE do-
 nata sunt 882, atque ex illis 263 in Folio excusa. In-
 terjecto tempore Regina Serenissima CHRISTINA, pre-
 cibus Illustr. Cancellarli PETRI BRAHE adnuens, ex Bi-
 bliotheca Regia Holmensi An. 1648 concessit Academæ
 Aboënsi 83 Volumina (b). Qua simul occasione Acade-
 mia impetravit Globum terrestrem & Cælestem majoris
 diametri (c), Sphæram Ptolomaicam & Copernicæam,
 Sphæram itidem Copernicæam, qua triplex terræ mo-
 tus, ut dicitur, demonstratur. Paullo post scil. An. 1653
 iterum partim numerata pecunia partim Regia munif-
 centia 321 voluminibus aucta fuit nostra Bibliotheca; quam
 Vener. Clerus O. Botniensis aliisque præclaris Viri ad An.
 1655 locupletarunt 51 voluminibus (d). Nec suis post-
 modum partibus defuerunt Academici in augendo li-
 brorum numero quavis innoxia ratione, quamvis suc-
 ceſlus votis ipsorum haud responderit. Sic a Rege CA-
 ROLO XI supplices petierunt, ut acciperent libros, quos
 in duplo aut triplo possideret Academia Upsaliensis, cu-
 jus rei nec plane repulsam tulerunt (e); sed dum negoti-
 um effectui daretur, distracta prius sub hasta fuerunt
 desiderata opera (f). Spes quoque fuit, ut Academia
 obtineret modo Bibliothecam D:ni Legati COYET, mo-
 do Historiographi Regni OERNHJELMII; sed opinionem
 Academicorum fecellit eventus. Nec magis ipsis favit
 fortuna, quum petiissent, ut Bibliotheca Pernauviensis,
 hostium direptionibus subducta, Academæ nostræ cede-
 ret; quippe quæ digna habita, quæ Bibliothecæ Regiæ
 adderetur (g). Longum igitur fuit tempus, quo nec
 de munificentia Procerum nec de commoda satis redi-
 tnum exiguorum administratione sibi gratulari potuit
 Bibliotheca Aboënsis, sed recentiori ævo melior facta
 est

est ejusdem conditio. Regina enim nostra Clementissima LUDOVICA UDALRICA munere librario vere Regio Bibliothecam nostram locupletavit. Quia & Illustrissimi Academiæ nostræ Cancellarii TESSIN, EKEBLAD & HERMELIN, atque Pro-Cancellarius eminentissimus C. F. MENNANDER supellectilem Academiæ librariam plurimis & splendidissimis & rarissimis libris ornarunt, quos inter Museum Herculanum, munus EKEBLADIANUM, tamquam inter stellas Luna minores, rutilat. Nec gratis Academicorum pectoribus unquam excedent munera & merita in Bibliothecam nostram plane eximia Cancellariæ Regiae Consiliarii BERCH, Judicis Territorialis MYRIN, & Secretarii GAHM, præcipue vero b. m. Prof. PAPKE, qui Bibliothecæ donavit 1333⁴ thal. Præterea Professores omni cura in id incubuerunt, ut præstantissimi in quavis scientia libri quotannis tanta copia, quantam Bibliothecæ ferrent reditus, compararentur. Hoc modo factum, ut Bibliotheca Septem mille circiter Voluminibus hodie sit instructa; qui tamen numerus est fatis exiguis, si in contentionem vociat non solum cum reliquis Academicarum Patriæ, verum etiam cum exteris ne dicam publicis, sed privatis quibusdam Bibliothecis. Quod denique ad internam Bibliothecæ nostræ qualitatem, dispositionem librorum, numerum quoque Manuscriptorum, aliaque adtinet cimelia, quæ heic servantur, de his impræsentiarum differere non vacat. Hactenus de successivis Bibliothecæ incrementis egimus, supereft ut dicamus, quanta opus fuerit cura atque sollicitudine antequam in publicum prodire atque in usum Studiosorum explicari potuit. Variis aliquamdiu ipsa fuit inclusa cistis, ubi cum fineis atque blattis collectari necesse habuit; aucta vero eadem, tandem fuit decretum, ut in Templum Germanicum, seu tunc dicebatur, transferretur. Quantum ve-

ro indagare potuimus, hoc templum eo loco fuisse vi-
detur, ubi nunc est Palæstra (Falkare-Salen); siquidem
eundem habuerit introitum, in quo ob frequentiam ci-
vium peregrinorum conciones Germanicæ olim sunt ha-
bitæ. Enimvero quum in humili hocce loco vitium fa-
cerent libri; igitur de alia sede & ampliori & commo-
dio i deliberari cœptum est. Et quoniam templo Ger-
manico contiguum esset Campanarium vetus nullius
ferme usus, hoc ipsum ex consensu Antistitutum Ecclesiæ
in Bibliothecam mutare placuit. Hoc opus inchoatum
fuit circa initium An. 1738, & ferme absolutum, quum
infelici admodum casu vicina turris Templi Cathedralis
die 18 Septembr. ejusdem Anni gravissimo fulmine ta-
cta, pæne tota deflagravit, suisque flammis surgentem
Bibliothecæ ædem involvit. In tanta jactura solatio
tamen fuit Academicis, tum quod libri novo hospitio
nondum essent illati, sed in Academiæ ædibus benigno
quodam fato servarentur, tum etiam quod Rex Gl. m.
FRIDERICUS I in reparationem fatiscentis ædificii ex sin-
gulari gratia An. 1739 Academiæ concesserit summam
2000 thal. nec non trabes & aliam necessariam ligneam
molem (b). Constat nunc Bibliothecæ ædes duabus con-
tignationibus, in quarum inferiori est Palæstra; in su-
periori, ad quam ex latissima platea patet introitus, est
ipsa Bibliothecæ ædes, quæ constat duobus perquam
spatiosis atriis, in eodem plano constitutis & modico
vestibulo interdistinctis. Præter libros uniuscujusque
scientiæ sunt in atrio minori ad sinistram effigies tam
Illustr. Herois PETRI BRAHE, quam omnium Aca-
demiaæ Pro-Cancellariorum, nec non aliquot veterum Profes-
orum. Quodad redditus Bibliothecæ adtinet, tam huic, quam
ædium reparationi sunt destinati 200 th. quotannis. Præterea
qui Professoris spartam obtinet, Bibliothecæ solvet 4
thal. Imper. Secretarius & quisque Adjunctus 2; in civi-
tatem

tatem Academicam recepti Comites & Barones, quisque 2 thal. imper. Nobiles 1 $\frac{1}{2}$; ceteri Studiosi 1; Doctor quisque Theologiae, Juris & Medicinae 4 th. Philosophiae Magister 2 pendet (*i*). Injunctum quoque est Typographis regni, ut ex omnibus libris, qui ex illorum officinib[us] quotannis prodeunt, unum exemplar Bibliothecæ subministrent (*k*). Intuper sicut Bibliothecarii munus est gravissimum; ita quoque par cum Philosophia Professoriis honos huic fuit tributus (*l*); quam spartam unus ex Philosophis apud nos plerumque sustinuit. Bibliothecario a manu est quidam ex Magistris Docentibus, qui tamen non alio fruitur salario, quam Stipendio Regio in suprema classe (*m*). Denique non erit reticendum, quod Bibliotheca Academica bis Holmiam fuerit transflata propter direptiones hostium, scil. An. 1713, unde est deducta An. 1722; & iterum An. 1741, quæ An. 1743 pristinam occupavit sedem. Escent quidem in nobili hocce argumento multa adhuc dicenda, quibus tamen supercedemus, ne falcem in alienam messem mississe videamus, siquidem exactam Bibliothecæ nostræ Historiam orbis litterato propediens exhibebit Cel. Bibliothecarius HYLEN.

(a) Vid. Ejusdem Natales Academiae Aboënsis. (b) Vid. Elenchum Bibliothecæ Academiae Aboënsis, qui An 1655 in folio prodiit. (c) Ex his nihil amplius supereft præter Meridianum æneum & Horizontem ligneum. (d) Vid. Elenchum modo cit. (e) Vid. Litt. Reg. d. 20 Julii 1693. (f) Vid. Litt. Cancell. d. 25 Novembr. 1721. (g) Vid. Litt. Reg. d. 16 Oct. 1721. (h) Vid. Litt. Cane. d. 16 Febr. 1739. (i) thal. imperialis estimatur 3 thal. vid. Litt. Reg. d. 10 Martii 1749. (k) Vid. Litt. Reg. d. 2 Julii 1692. (l) Vid. Litt. Canc. d. 20 Nov. 1663. (m) Vid. Litt. modo cit.

§. IX.

DE CETERIS ACADEMIÆ ÆDIFICIIS ET
HORTO BOTANICO.

Quoniam ædificiorum Academiæ facta est mentio, postulat officium, ut nonnulla etiam differamus de variis ædibus, quas recentiori aëvo partim sibi compararunt, partim exstruendas curarunt Academicæ. Igitur non procul ab Academiæ orientem versus situm est Amphitheatum Anatomicum, quod tanquam Phœnix ex fatiscentibus veteris domicilii ruderibus surrexit. Operi huic perficiendo Rex Gl. m. FRIEDERICUS I concessit Academiæ 2000 thal. (v). Fundamentum ejus jaustum est An. 1761 & opus perfectum, ut solenni oratione, a Cel. Dno Professo-re LECHE habita, inaugurari potuerit An. 1763. Constat hoc ædificium duabus contignationibus in inferiori est Laboratorium Chemicum, quod tribus absolvitur cambris. Primo enim occurrit ipsa officina Chemicæ, necessariis aptissime instructa furnis, non spatiofa quidem, attamen pro præsenti rerum statu nec nimis angusta. In altera huic contigua sunt disposita varia producta Chemicæ artificiose præparata; quin & in eadem reperitur purus fatis amplius & profundus, ex quo depromitur aqua necessaria. Tertiæ communem habent Anatomicus & Chemicus, & suum successive munus in eadem paragunt, ut alia necessaria loculamenta silentio nunc prætereamus. Totam hanc contignationem, quum necessitas ita urgeret, necessariis fornicibus instruendam curarunt Academicæ. Encaniam hujus ratione panegyrica Ap. 1764 celebravit Ampl. Chemicæ Professor P. A. GADD. In ædis hujus vestibulo per scalam fatis commodum est adscensus in Amphitheatum Anatomicum, quod introsum ostangulari fere figura gaudet, & altissimis fenestris in tribus lateribus est instructum. In centro

ejus-

Ejusdem ipsa mensa est posita, quam circum circa cingunt subsellia triplicis ordinis & altitudinis, qua ultra centum Spectatores capiunt. Altitudo ejus est 9 ulnarum circiter, ne foetor cadaverum aliquam nauseam Auditoribus pariat; quare etiam prope tectum est species camini aperti, per quem noxiæ eructant exhalationes. In singulis angulis formata sunt loculamenta, quibus pridem inferta fuerant repositoria, egregiis metallorum minerumque speciminiibus refertissima. Ad sinistram est Camera, in qua conficiuntur præparata Anatomica, quæ vero camera non est ejusdem cum Amphitheatro altitudinis; quomodo effectum, ut in suprema ædis parte formatum est Musæum adparatui Instrumentorum, ad Physicam experimentalem pertinentium, inserviturum; reliqua pars cedit Professori Anatomico ad insolationes ossium. Sed mittamus hæc, quæ vel cruenta vel fervida nimis forte videbuntur, & potius dispiciamus, quid in commodum Floræ, quæ amoenissima ratione suos oblectat cultores, apud nos sit præstitum. Comparavit igitur Academia sibi ædem Episcopalem (Bissopsteden) & huic vicinam domum, quam solam nunc in urbe possidet. Hanc & amplam & commodam inhabitat Praefectus Horti Botanici, qui simul est Oeconomiæ Professor. Huic contiguus est Hortus Botanicus, loco minus commodo situs, quippe qui a natura patet ventis saevissimis Cauro & Euro aquiloni, quorum tamen rigorem partim jam exstructa ædificia, partim succrescentes arbores temperant. Ab An. 1757, nam inde sua repetit incunabula hoc viridarium, in eodem excolendo magnæ factæ sunt impensa, collapsos lapidum cumulos auferendo, opimam humum advehendo, firmum aggerem contra alluentis fluminis impetum exstruendo & semina vegetabilium omnis generis disseminando; idque tanto successu, ut felix Arabs, niger Afer & ferox Americanus quis.

quisque intra aream non admodum spatioſam inveniret
 imaginem quandam Patriæ ſuæ foetusque naturæ heic, ceu
 in natali ſolo, crescentes. Quod ad aream hujus horti
 adtinet, eſt illa 58986 ped. quadr. circiter. Huic inſu-
 per annexa eſt ſecundum fluvium alia areola, in latitu-
 dinem magis, quam in longitudinem extenſa, quæ con-
 tinet 7168 ped. quadr. circiter. Dividitur hortus per ſex
 ambulacra (Gangar), quorum quatuor ſunt lateribus il-
 lius parallela & fere illis contigua, duo autem per medium
 tranſeuntia ſe invicem decuſſatim fecant, in quatuor a-
 reas (Quarter), quas circumcirca cingunt ſepes virides
 (Hedera) ex variis arboribus & fruticibus, intra quas
 potiſſimum crescunt plantæ ex peregrino ſolo eductæ, &
 quæ ad ſponte apud nos crescentes referri nequeunt,
 adeo ut Studioſa Juventus Academica ſine ſollicita indagine,
 ſine longis viarum anfractibus invenire ac contemplari
 poſſit exquitiſſimos omnium fere regionum flores &
 admirandam in his Naturæ Oeconomiam. In medio hu-
 juſſ horti eſt cifterna & ad latera occurruunt putei. Ha-
 buit quoque inde a ſua fundatione Academia Hortum
 quendam, ceu ex Actis Consistorii adparet, qui Hortus
 Academicus communiter fuit nuncupatus, ſed niſi falli-
 mur, hic potius in uſum culinarium, quam Botanicum
 erat adornatus. Mittimus igitur hæc antiqua, recentiſſi-
 ma conſideraturi, quorū jure meritoque referimus
Botanophylacium (Orangeriet), ſuperiori anno inchoatum
 & quodad majorem partem abſolutum; in quo industria
 humana per varios caloris & frigoris gradus climaṭa o-
 mnium regionum effingit, facitque tum ut flores ſole
 ſub torrente nati, tum etiam ut montium Riphætorum
 incolæ intra exiguum circum ſua explicitent aſlæa. Aedi-
 ficiūm hoc, ſicut cætera, ex cocto latere eſt exstructum,
 & in tria diuiditur atria: *Caldarium*, *Tepidarium* & *Fri-
 gidarium*. *Caldarium* quod medianum ac potiſſimum aedi-
 ficii

ficii partem absolvit, constat duabus Cameris, quæ simili in longitudinem patent 44 ped. Pars, quæ ad Austrum vergit, non paucioribus, quam 42 fenestris, duplice tamen ordine dispositis, est ornata, & superior pars tecti laminis ferreis contra aëris tempestatumque injurias sese tuetur. Adsinistram ædis modo memorata est locus *Tepidarii*, sicut ad dextram occurrit *Frigidarium*: hoc nondum est perfectum: illud autem ob defectum pecuniarum ne quidem inchoatum. Brevi tamen, quod non tam speramus, quam potius confidimus, ne Zonam quidem torridam in Zona hacce temperata desiderabit Flora, nec interjecta præter opinionem mora Academicis tam impedimento, quam incitamento erit. Denique non erit reticendum, quod S:a R:a Majestas in plantationes exoticas concesserit Academiæ prædiolum (Augments Henman) *Sipsalo*, in insula *Hirfvensali*, quod commodissimum habet situm. Cernere proinde heic licet rarissima Floræ Americanæ munera non aliter ac in proprio solo lâte viridantia & tantum non luxuriantia. Enimvero vel Flora ipsa vel Apollo quispiam nunc mihi vellicat aurem, & admonet, ut ulteriore hujus argumenti explicationem Philobotanicis relinquam, cuius iussis tam æquis parere omnino fas est.

(a) Vid. Litt. Reg. d. 3 Febr. 1748.

§. X.

DE TYPOGRAPHIA ABOENSI.

Sicut tenuis admodum fuit Academiæ Aboënsis sors; ita necessariam eruditionis supellecilem sensim sibi comparavit. Instituta quidem heic fuerat Musarum sedes, ipsæ vero Typographiam aliquamdiu desiderarunt. Hinc factum

factum est, ut Notarius Confistorii omnia ea calamo
 consignaverit, quæ in publicum prodirent sive program-
 mata essent sive theses ventilanda. Nonnulli etiam Camena-
 rum alumni modo Holmiam modo Dorpatum sese contule-
 runt, ut specimina, a se elucubrata, imprænenda cura-
 rent. Non tulit hoc impiger ille Pro-Cancellarius D:rus
 ROTHOVIUS, quare suis motiminibus eo rem perdu-
 xit, ut PETRUS WALDIUS, qui artem impressoriæ Up-
 faliæ primum & deinde Arosia exerceuerat, officinam su-
 am transferret Aboam, quod factum An. 1642 vel se-
 quente (*a*); nam ante illud tempus nullas disputationes,
 aut orationes Aboæ impressas, cernere mihi licuit. Ne
 credas, Typographiam hanc tunc satis locupletem fuisse;
 constat enim allatos typos adeo paucos fuisse, ut dimi-
 dio folio (half ark) excudendo vix sufficerent. Quare
 Illustrissimus Regni Senator, D:rus Comes GUSTAVUS
 G. WASABORG præter alia benignitatis documenta, in
 Typographia reparationem & Græcorum typorum in-
 frastrationem Academiæ 100 thal. imper. donavit (*b*).
 Successu temporis Typographia magis magisque fuit au-
 ñeta, adeo ut Juvenes, qui editis speciminiis inclaresce-
 re studerent, ullas sibi neci moras conqueri non possent.
 Postquam Rev. Pro-Cancellarius D:rus JOHANNES GE-
 ZELIUS, Senior, pedium Episcopale Aboense obtinueret,
 propriam Typographiam suis sumtibus sibi comparavit,
 ut librorum defectum, quo sua laborabat Diœcesis, fa-
 cilius suppleret. Ad hanc Officinam sustentandam desti-
 nati sunt quidam redditus, qui *Bibel-Tryk-Tunnan* in litteris
 Regiis communiter nuncupantur, qui tamen perquam
 modici fuerunt, quum ab An. 1674 ad An. 1682 collec-
 tæ tantummodo sint 72 Tonnæ frumenti (*c*). Ita dñe
 fuerant in nostra urbe Typographia; sed quum copia
 librorum imprænendorum raro suppeteret, minus quo-
 que lauta fuit Opificium conditio. Verum quidem est,
 quod

quod in nascentis Typographiæ robur S:a R:a M:tas concesserit Academiæ immunitatem a tributo, pro inveheda certa papyri quantitate pendendo, (Tullfrihet för 100 Ris papper), parum tamen ita crevit; quum Typographia Gezeliana privilegium obtinueret, libros minores tam Sveticos quam Fennicos, ex quorum distractione præcipuum lucrum percipitur, imprimendi. Quoniam vero duplicis Typographiæ facta est mentio, statim obtervo, quod primus Typographus propriam habuerit officinam, sed quam sibi postmodum comparavit Academia, & Typographo ex tenuibus suis redditibus annum concesserit salarium eum in finem, ut specimina Academicæ minoris constarent. Interjecto tempore Typographia Academica insigniter fuit aucta; quum Rex Gl. m. FRIDERICUS I motus precibus Illustr. Cancellarii ARVIDE HORN Typographiam Pernauensem, violentiæ hostium erectam, Academiæ donaverit (*d*). Dehinc varia quoque privilegia successu temporis impetravit Academia; inter qua merito referimus potestatem edendi tam Sacros Hymnos quam Catechismos (*Psalmbofen och Catecheser*) in lingvam Fennicam translatos (*e*), cui adhuc accessit, quod quum Typi Academicæ & pauci essent & longo usu ferre attriti, Rex. Gl. m. FRIDERICUS I ex consensu Ordinum Regni Academiæ Aboënsi indulserit immunitatem pro majori adhuc papyri quantitate, quam de qua sibi pridem gratulari potuit, scil. (Tullfrihet på 1000 Ris papper) (*f*). Et hæ prærogativæ, quas impetraverat Academia, tantæ merito sunt visæ, ut Typographus Holmensis MERCKELL, cuius Pater Gezelianam pridem emerat Typographiam, in se suscepere, ut si privilegiis modo memoratis frui ipsi liceret, novam eandemque instructissimam Typographiam suis sumtibus Aboë constituueret: antiquam Academicam æquo pretio emeret: programmata & Catalogos prælectionum sine speciali remuneratione imprimeret:

Nee Salarium, Typographo antea concessum, nunc vero aliis usibus impendendum, ex ratione status Academicus postularet; quibus tam æquis & in commodum publicum pertinentibus conditionibus haud difficulter adnuit Senatus Academicus. Superest igitur tantum, ut nomina Typographorum, qui nomina & scripta Eruditorum plane egregia ad nos transmiserunt, paucis indicemus. Primus igitur, ceu modo dictum, fuit PETRUS WALDIUS, qui Typographiae ab An. 1642 ad An. 1653, quo vitam cum morte commutavit, præfuit. Huic successit PETRUS HANSSONIUS, qui officinam Typographicam ad An. 1679 administravit. Sed quæ interea ex incendio aliquoties jaeturam fecit. Illius successor JOHANNES LAUR. WALLIUS commodis Academiae ad An. 1710, quo decessit, inserviit. Vacuam spartam in se suscepit ANDRAS BJOERKMAN, sed qui ingravescente bellico tumultu An. 1713 sese Holmiam recepit. Prodierunt quoque non pauca specimina Academica e Typographia Gezeliana, cuius directionis curam ab An. 1670 ad An. 1705 gessit JOHANNES WINTER, qui a Rege Clementissimo impletavit, ut Typographus Regius in Magno Ducatu Finlandiae salutaretur, qui successorem nactus HENRICUM CH. MERCKELL. Post restauratam Academiam sequentes fuerunt Typographi, A. BJOERKMAN, qui vicario usus est ERICO FLODSTRÖM ad An. 1729; JOH. KEMPE ad An. 1750; JACOBUS MERCKELL ad An. 1764; JOHANNES C. FRENCKELL, sumptus necessarios suppeditante Spectatissimo Mercatore JACOBO BREMER, Typographiam Aboensem nunc administrat.

(a) Fallit igitur Cl. ALNANDER, qui contendit, quod Rev. ROTHOVIVS in consilio de Typographia Aboæ constituta exequendo morte impeditus, curam hanc cum munere Successori D:no PETRAE reliquerit, vid. *Historiam Artis Typographice in Svecia* p. 90; quum Praeful ille ad An. 1652 vixerit. (b) V. WEXIONII Nat. Ac. Aboens. (c) V. Litt. Reg. d. 22 April 1684. (d) V. Litt. Canc. d. 8 Julii 1626. (e) V. Lit. Reg. d. 20 Nov. 1741. (f) V. Lit. Reg. d. 5 Febr. 1748.